

O I S

O V I N Y

Nepostradatelný informační a inspirační zdroj pracovníků býv. OIS

Pravicový, liberální chem.inž. občasník. Založeno r. 1996

Slovo úvodem

Tak už jsou zase tady! A s nimi konec roku, bilancování, malá kocovina a vítání toho nového. Ať už je ta kocovinka původu chemického nebo z povzdechu, jak rychle to letí a já jsem nestačil..... věřím, že ji zvládnete a do nového roku vstoupíte s dobrou náladou a plni rozumného optimismu. Vždyť už po těch letech víte, že to není žádná tragedie a hlavně, jiné to už asi nebude. A proč taky? Je to jen takový mezník, rok musí někde končit a někde začínat. A lidé mají rádi mezníky. Rádi končí, aby mohli znovu začínat, protože začátek je vždy spojen s novou nadějí. Naděje je často hnací silou našeho konání. Každý zná ten slastný šimravý pocit, když přivřeme oči a zasníme se. Ale naděje je i to, že ten náš současný stav, na který občas brbláme, nám zůstane zachován. Nikdo neubude, nanejvýš někdo přibude. Protože kromě naděje miluje člověk i jistotu. Jistotu v pomíjivém světě. Tak ať vám ten nový rok přinese obojí.

Motto

„Máme dvě cesty, podle kterých můžeme žít náš život. Jedna říká, že nic není zázrak. Ta druhá říká, že zázrak je vše.“ A. Einstein

Z citátů, reklam, inzerátů a...

„Život se podobá knize. Blázen v ní letmo listuje, moudrý při čtení přemýšlí, poněvadž ví, že ji může číst jen jednou.“

Paul

„Život je jako divadelní hra: nezáleží na tom, jak dlouhé představení bylo, ale jak dobře se zahrálo.“

„Bůh dal lidem řeč, aby mohli skrýt své myšlenky.“

„Bývá-li dobrota ženy nekonečná, bývá i její zloba bez konce.“ Talmud

„Lupiči žádají peníze nebo život. Ženy žádají obojí.“

„Rozdávat rady je zbytečné. Moudrý si poradí sám a hlupák stejně neposlechne.“ Mark Twain

„Geny nejsou osud, geny jsou pravděpodobnost.“

„Když na mě přišlo podzimní nachlazení, zkusil jsem na radu přítelkyně nový ultratenký Aspirin – invisible. A nevěřil jsem svým očím. Tak málo aspirinu a tolik ochrany.“

Víte, že?

- Vypouštíte z domácího komína či automobilového výfuku vydatné porce oxidu uhličitého? Tak přijměte upřímné díky, protože jste zachránili svět! Není to tak jednoduché s globálním oteplováním. <http://www.osel.cz/index.php?clanek=4081>
- Ženy jsou bohatší, než muži. Alespoň co se týče počtu mikrobů na jejich rukou. Analýza bakteriální DNA z lidských dlaní odhalila, že přestože si ženy myjí ruce častěji než muži, bují jim na rukou rozmanitější sbírka bakterií. <http://www.osel.cz/index.php?clanek=4059>
- Katastrofické scénáře pod lupou (1): ledovce a vzestup hladiny. <http://www.scienceworld.cz/sw.nsf/ID/AD9E22F0C776A16C12574BC007A1DAF?OpenDocument&cast=1>
- Je useknutá hlava ještě při vědomí? <http://www.zajimavosti.ezin.cz/otazky/clanek.php?ID=24>

- V lidském organismu je takové množství červených krvinek že by dokázali na rovníku obepnout Zeměkouli?
- Jídlo v konzervách bylo poprvé vyráběno pro vojáky Britského námořnictva v roce 1813. První otvírák na konzervy však spatřil světlo světa až po roce 1870.
- Zajímavé video nebo audiopřednášky najdete na této adrese: <http://www.osel.cz/audio-video.php>

Vánoce

Vědci se shodují v tom, že kořeny dnešních vánočků je třeba hledat již v pohanských oslavách zimního slunovratu. Vánoce nemají jen tradici evropskou. Slavily se v Asii, u amerických Indiánů i jinde.

A původ slova vánoce? Podle jazykovědců pochází z němčiny. Jeho původní název byl „svatá noc“. Staré německé slovo Weihnachten si naši předkové počestili zajímavým způsobem: první část (vá-) převzali beze změny a druhou počestili (weihen = zasvětit, nachten = stmívat se, Nacht = noc).

Jak se k vánočům přidružil vánoční stromek? Stejně jako vánoce mají původ i v pohanství, má v něm své kořeny i tento strom. Všichni pohané starověku spojovali kult Slunce (tj. Baalův kult) s kultem matky, tj. Astarty nebo Ašery a s rituálním kultem stále zelených stromů - evergrínů. V době oslav „svatých nocí“ (zasvěcených slunečnímu božství) pořádali pohané veselice u stále zelených stromů. Na ně věšeli ozdoby, ovoce, pamlsky a světla. Nejprve ve volné přírodě, později doma, protože to bylo pohodlnější.

Tradice vánočních stromků k nám přišla z Německa. První vánoční stromček u nás se rozsvítil v pražské vile ředitele Stavovského divadla Jana K. Liebicha roku 1812. Po třiceti letech se v Praze začaly stromky prodávat zcela běžně.

Už ve starém Římě se lidé na oslavu Nového roku obdarovávali dárky. Později se zimní slunovrat stal vánočním svátkem a dárky zůstaly. U nás a v německých zemích se předávají na Štědrý večer, ale třeba v Anglii, USA, Chorvatsku až druhý den ráno a v Itálii dokonce až na Tři krále. A kdo je nosí? Nejen Ježíšek nebo Santa Klaus, ale další spousta pohádkových bytostí.

Jak na mě zbylo pečení drůbeže

V období zaslepené zamilovanosti před svatbou a v líbáncích jsem neprozřetelně přiznal, že umím upéct kuře na karí. V mladistvé pýše a nerozváznosti jsem to dokonce několikrát dokumentoval skutkem. Není tedy divu, že pečení kuřat pak tak nějak automaticky vždy zbylo na mě. Postupně se to rozšířilo na veškerou drůbež. Žena až podezřele vehementně chválila mé výtvořky. Naštěstí jsem si včas uvědomil nebezpečí a tak z dalších kulinářských dovedností jsem přiznal potom už jen čaj. Přesto mě neminula dvakrát v životě i kompletní příprava svičkové. Semlelo se to vždy na chlup stejně asi v pětiletém odstupu. Žena si připravila maso na nedělní svičkovou a v zápětí ji sklátila silná viróza s teplotami kolem 39 °C. Nezbývalo, než abych nastoupil já a svičkovou uvařil. Samozřejmě mě bolely nohy, jak jsem stále chodil pro rady do ložnice za nemocnou. Nakonec to dopadlo dobře, ale kupodivu, více problémů jsem měl s přípravou těsta na knedlíky a jejich vařením, než se samotnou svičkovou. Svičková byla výborná, alespoň žena mě o tom upřímně ubezpečovala. Jinak manželka byla od začátku výbornou kuchařkou a přechod od maminčiny vynikající kuchyně jsem nijak nezaznamenal. Ona si to ale nemyslela a měla neustále obavy a tendenci se podeceňovat. Možná i proto, abych ji ujišťoval o opaku, což jsem upřímně a často činil.

Konec konců, nejprůkaznější byla má stále narůstající váha. To, že pečení drůbeže bylo jako „chlapská záležitost“ ponecháno mně mělo i jisté racionální jádro. Žena se jako mladé děvče dost ošklivě opařila horkou vodou a od té doby měla k troubě a horkému respekt a nerada s ním manipulovala. A tak jsem pek l kuřata a občas i kachny, husy či krůty. Trvalo to několik desetiletí a zachránilo mě až pořízení horkovzdušné trouby a možná i to, že kuře na karí se rodině postupně přejedlo. V horkovzdušné troubě se peče přece jen trochu jinak a dietněji a manipuluje se s ní snáze. A to mi umožnilo přesvědčivě tvrdit, že tomto podivném zařízení bych kuře rozhodně zkazil, což by bylo škoda, když jinak v ní žena připravuje tak výborné vepřové pečeně i kuřecí stejky. Tak jsem se k stáru stal zase konečně jen konzumentem drůbeže.

Z knihy „Vše, co jsem v životě potřeboval vědět mi pověděla má žena“.

Náš svět je toxický

Jedno z nejméně frekventovaných slov v dnešních mediích je slovo **toxický**. Setkáte se s ním skoro v každých zprávách nebo vydání novin. Díky úsilí zelených a pokroku analytické chemie se dovídáme, že řada věcí, na kterých si po generaci pochutnáváme, je toxických nebo aspoň obsahuje toxické příměsi. Některá ta molekula se tam vždy najde. Ještě, že my jsme vyrůstali v blažené nevědomosti, vůbec to těm mladým nezávidím. Nejvíce mě ale irituje, když slyším ve zprávách, že se na silnici převrátil kamion třeba s toxickým síranem amonným. Přitom je to běžná sloučenina, kterou zemědělci ve velkém aplikují na pole jako hnojivo. Je to neznalost novinářů nebo úmyslný přehmat v honbě za senzací? Nebo údajná jedovatost při dotyku s kovovou rtuť (pouze dlouhodobé vdechování rtuťových par může být nebezpečné). Ano, co je vlastně toxické, jedovaté? Jedna z možných definic říká, že jedem je vše, co v malé dávce způsobí otravu a chorobné příznaky nebo smrt. Hlavním problémem je ovšem určení malého množství. Kamion to rozhodně není. Může se jednat o hodnoty v řádu menším než mikrogramy až po desítky gramů. Avšak i tak obyčejná a potřebná látka jako chlorid sodný (kuchyňská sůl) způsobí smrt, pokud dávka překročí zhruba 200 gramů. U dětí přitom stačí 10 - 20x méně. Znamená to tedy, že je sůl toxická? Na začátku letošního roku se 28letá Kalifornka účastnila soutěže pořádané jednou rozhlasovou stanicí. Šlo o to vypít co nejvíce obyčejné vody. Vítěz si mohl odnést herní konzolu Nintendo. Jennifer Strange vypila během tří hodin zhruba šest litrů vody. Pak se jí neudělalo dobře a tak odjela domů. Zemřela v bolestech hlavy na intoxikaci vodou. Nejsou to ojedinělé, byť vzácné případy. Populární a mediálně žádané jsou především rychlé jedy, jako třeba kyanid draselný. Hrdina či padouch rozkousne ampuli a než se ostatní vzpamatují, sesune se v smrtelné křeči k zemi. Ale i reálné umírání s kyanidem trvá přinejmenším několik minut. I přesto, že jde o tak prudký jed, se kyanid v průmyslu hojně využíval nebo ještě využívá (loužení zlata a dalších kovů, galvanické pokovování apod.). Čtenáři detektivek jistě znají strychnin či otrušík. Navzdory tomu, že většina předmětů denní potřeby nějak souvisí s chemií, je chemie na mediálním indexu, a co je chemické, to je d'ábelské a toxické. Přesto nejsilnější jedy patří do říše rostlinné a živočišné. Jedná se většinou o alkaloidy a rostlina se svým složením brání škůdcům nebo konzumaci. Mezi nejhorší jedy patří ricin, obsažený v ozdobné ricinové palmě vídané v našich zahrádkách či parcích. Proslavila ho KGB při vraždě disidenta píchnutím otráveným deštníkem na londýnském mostě. Proti ricinu není znám protijed. Nepohodlní lidé se odstraňovali jedem od nepaměti. Mocní mívali

své ochutnavače, kteří by však proti moderním jedům nebyli nic platní. Dokonalý jed se projeví až dlouho po požití. Děje se to i dnes. Stačí vzpomenout na medializovanou otravu odpadlého ruského agenta Alexandra Litviněnka radioaktivním poloniem nebo kandidáta na ukrajinského prezidenta Viktora Juščenka dioxiny. Ještě horší jsou jedy zvířecí říše, obvykle proteiny, známé především u hadů, hmyzu a různých mořských živočichů. Když mě letos v létě v Chorvatsku popálily malé žahavé zpuchřující hnědé medúzky, byla to spíše zajímavá zkušenost. Být to však v Austrálii a setkat se s čtverhrankou smrtelnou (Chironex fleckeri), pak bych po takovém polibku medúzy už nefilozofoval. Záludné jsou zejména dlouho působící jedy, jako třeba některých druhů hub pavučinců. Otrava se může projevit až po řadě týdnů formou akutního selhání ledvin. Řada silných jedů se také uplatňuje při výrobě léků nebo vakcín. Ano, na světě existuje řada opravdu prudkých a záludných jedů, ale s těmi se pravděpodobně nikdy nesesetkáte. Proto se nenechte strašit přemírou slov „toxický“, která se linou z našich médií. VH

Byli jsme a zbudem

Světlem zuří krize. Peníze se vypařily, není na iPody a dvojitý hamburger si dá jen milionář. Jen v placaté, nevýbojné krajině od Děčína po Poštornou vládne klid a mír. Proč asi?

Pro odpověď zajděte do pokojíčku ke svým dítkám a konfiskujte jim učebnici dějepisu. Pokud děti nemáte nebo ještě neumějí číst, rád napovím. Poslouchejte.

Prohráli jsme na Moravském poli.

Pak nám zabili Václava.

Pak byla černá smrt, chaos, Zikmund a husiti, co po nich nezůstal kámen na kameni.

Pak jsme prohráli na Bílé hoře.

Pak nám popravili české pány a zbytek pro jistotu vyvlastnili.

Pak tu byli jezuiti, Švédové, válka, bída a neštovice.

Pak tady řádili Turci.

Pak jsme zas párkrát prohráli, například s Pruskem, s Francií, a pro jistotu zase s Pruskem.

Pak byla jedna světová válka a hned nato druhá.

Pak byl komunismus, měnová reforma, ruské tanky, převrat, inflace a bankovní krachy.

No a mezitím tu máme ještě takové drobné nepříjemnosti jako vpád Pasovských, kruté Habsburky, nevolnictví, párkrát hladomor, jednu či dvě strašné hospodářské krize, tu a tam útlak, okupaci, normalizaci, Černobyl a drancování, pálení knih, hony na čarodějnice, dálnici D1 v pátek odpoledne a zabití posledního vlka na Vysočině. Jenom ta historická vítězství, epochální počiny a veliké úspěchy nám v dějinách bůhvíproč chybějí.

Pořád jsme ale v té naší placaté kotlině tak nějak zbylí. Je nás málo, celá staletí jenom úpíme, prohráváme kde, co a nikdo nás nemá rád, ovšem stále tu spokojeně přežíváme. Co proti tomu zmůže nějaká finanční krize?

My tady holt pořád jsme, byli jsme a zbudem! z netu

Úskalí demokracie

Svět prošel historicky mnoha způsoby vládnutí a organizace státu, od kmenového uspořádání, přes feudalismus až ke kapitalistické demokracii. Lidé zjistili, že organizovat stát má mnohá úskalí a to, že se nakonec ustálila demokracie, aspoň v našich končinách, vůbec neznamená, že by byla ideální a bez chyb. Jeví se nám jako nejspravedlivější a nejstabilnější. Platí za to cenu svou těžkopádností. Takový despotický vládce dokáže nepochybně vládnout rychle a efektivně, ale časem je nutné ho svrhnout. Demokracie o potřebě nějakého zásahu (dosad' si třeba reformu penzijního nebo zdravotního systému) nejprve nějaký čas jen mluví, pak se dohaduje, rozhádá, aby nakonec realizovala rozhodnutí, které je jen polovičatým, kompromisním řešením problému. Má však schopnost svá rozhodnutí postupně korigovat a upravovat. V tom spočívá její velká stabilita. Zpravidla také nevybočí k příliš extrémním řešením. Všechno však trvá dlouho a je závislé i na volebních termínech a snaze být opět zvolen. Demokracie má však jednoho velkého nepřitele a tím je populismus. Politické subjekty si

brzy uvědomily, že ač volebním právem oplývají všichni občané, tak inteligencí a vzděláním zdaleka ne. A toho mohou dobře využít. Jak prostý volič posoudí složité problémy státních financí, koncepce dopravní či energetické politiky? Neposoudí, tak proč ho s tím zatěžovat. Prostě slíbit a říkat mu to, co chce slyšet a on vás zvolí. Jestliže chce slyšet utopistické a nereálné sliby, proč mu je nedat? Slibem přece neurazíš. Po volbách se vždy už nějak zdůvodní, proč to či ono nešlo. Jednou kvůli ústavě, jindy kvůli EU. A tak populisté hrají na nejnižší lidské pudy. O peníze jde přece až v první řadě. Tak se lidé zaprodají třeba za příslib zrušení poplatků u lékaře. Kdyby se zamysleli, tak si uvědomí, že velikost tohoto poplatku odpovídá řádově jízděnému v metru nebo kávě v restauraci. A také, že omezení zbytečných zatěžovatelů zdravotního systému vytvoří finanční rezervy na složitější zákroky a operace, které mohou jednou postihnout i je. Když je třeba udělat reformu, tak to znamená, že se prohlubují trendy, které by časem mohly vyústit v závažný problém nebo katastrofu. A proto reforma musí bolet. Když se udělá včas, tak méně, když později, tak více. Reforma přinese ovoce až v budoucnosti. Proto je velmi nepopulární dělat reformy a odváží se jich jen rozumný a zodpovědný státoporný politický subjekt, který vědomě riskuje, že si tím u voličů uškodí. Toho využije obvykle ihned populistický subjekt, který na tom založí svou argumentaci. Já bych takovou reformu nedělal, a když tak, aby vás nebolela. Svět se mění a nelze žít stále stejně. Reformy se stávají nedílnou součástí našeho života stejně jako nové typy praček či televizorů. Pokud je zanedbáme, propadneme se za čas do marasmu neefektivnosti a přijdeme o kus životní úrovně. Proto nevěřte slepě těm, kteří vytrubují, jak to s vámi „myslí dobře“, slibují vám peníze či jiné prebendy. Vždy se snažte posoudit, zda je to vůbec dlouhodobě reálné a nepřipraví-li vás kvůli tomu v budoucnu o mnohem víc. Stát nemůže moc rozdávat, nemá z čeho. Rozdává totiž z našeho. Vždy, když někde přidá, tak jinde musí ubrat. Populismus není vždy snadné rozeznat, zvláště když ho organizují špičkoví marketingoví specialisté. Až zas budou nějaké volby, nesedněte na lep populistům. Dělejí si z vás vlastně legraci a nepovažují vás za partnera. VH

Potrapte své neurony!

Průměrný věk mužstva hráčů kopané je 22 let. Po odchodu zraněného hráče je průměrný věk zbylých hráčů 21 let. Kolik roků je zraněnému hráči? (řešení je na konci)

Dva atentáty z první republiky

ALOIS RAŠÍN(1867-1923)

Jako první československý ministr financí provedl roku 1919 úspěšnou odluku od měny rakouské, která rychle slábla. Položil tím základ stabilní české koruny. V roce 1922 se však rozhodl pro další důležité posilnění koruny, z níž chtěl vytvořit tvrdou měnu, krytou zlatem. Jeho reformy ale začaly přerušovat v katastrofu: s růstem koruny klesala konkurenceschopnost našeho vývozu, podniky se prudce zadlužovaly a rostla nezaměstnanost. Rašín však nehodlal nic měnit. Ráno 5. ledna 1923 vyšel ze svého bytu v Žitné ulici. V tom zazněl výstřel, kulka ho trefila přímo do zad. Po šesti týdnech těžkému zranění podlehl. Devatenáctiletý vrah, anarchista Josef Šoupal (1903-1959) ukončil život reformního ekonomu.

T. G. MASARYK (1850-1937)

Prezident Masaryk vládl pevnou rukou, a tak není divu, že měl i mnoho nepřátel. Nenáviděli ho komunisté, nacionalisté i fašisté. V roce 1926 fašistické skupiny dokonce přichystaly na Masaryka atentát. Provést ho měl ruský emigrant, důstojník Gorgulov. Mělo se tak stát v pražském Mánesu, kam se prezident chystal na výstavu. Gorgulov čekal mezi ostatními před vchodem, držíc v ruce revolver. Když vystoupil prezident z auta, objevil se přímo před vrahem. Masaryk se přátelsky usmál a – Gorgulov neměl sílu vystřelit. Československá ochranka o tomto činu neměla ani tušení. Gorgulov hned poté odjel do Francie a roku 1932 tam zabil prezidenta Doumera. Za to byl také později v Paříži popraven.

Nevážně o původu názvů

Topení, kúrenie

Slované se setkali s využitím ohně zřejmě relativně později a měli s jeho praktickým zvládnutím značné potíže. Dodnes o tom svědčí názvy v češtině topení a ve slovenštině kúrenie. Když se staří Čechové učili zacházet s ohněm, často se jim vymkl z rukou tak, že se jim vzňal oděv nebo i celý příbytek. Nezbytnost silného hašení při zacházení s ohněm byla tak silná, že se promítla i do názvu jeho běžného využití. Jejich příbytky bývaly totiž často vytopeny. Ale spíše než teplem vodou z hašení. To Slováci byli šikovnější, ale buď jim netáhly komíny, nebo je zpočátku neměli vůbec. A tak teplo bylo nerozlučně spojeno a vykoupeno přítomností kouře. Odtud název kúrenie. Zlý jazykové dokonce tvrdí, že v některých slovenských nářečích se topení říká údenie.

Kápnout do noty

Velkouzenářův syn Vendelín byl nucen každý den cvičit na housle, protože zbohatlý plebejec chtěl mít ze svého syna něco víc. Když jednou zase nešťastný Vendelín cvičil v obýváku přišel ho utěšit dědeček, který si právě užíval čerstvé přineseného pivního moku. Vendelín si stěžoval, že spolužáci právě hrají důležitý turnaj ve fotbale. Dnes již nikdo nezjistí, zda si zahrála pouhá náhoda nebo se dědovi tak trochu vnuka zželelo, ale faktem je, že se plný püllitr zvrhl na inkoustem psané noty, které se rychle rozpíjely, mizely a rozhodně se podle nich nedalo hrát. Rozradostněný Vendelín odběhl ven se slovy „Dědečku, to jsi mi tedy kápl do noty“.

Řešení úlohy: $S_0/11=22$; $S_1/10=21$; $S_1=S_0-x$; $x=32$

A slovo závěrem

Blíží se doba vánoční a až budete chtít na chvíli uniknout od pečení cukroví nebo generálního úklidu udělejte si o předposledním adventním víkendu výlet do předvánoční Prahy. Pompéznímu shonu Staroměstského náměstí je dobré uniknout Královskou cestou. To už vnímáte poetické malé obchůdky se vším možným, světla i vůně. Pohled z Karlova mostu, který tolik oceňují cizinci, také stojí za to. Vy ale na jeho konci sejdete po schodech na Kampu. Tam jsou ty pravé vánoční stánky s voňavými mýdly, svíčkami, perníkem, keramikou, ale také se svařákem a klobásami. A pokud je vám i přes to zima, ohřejete se u plápolavých borových polen v železných koších. Žhnou do soumraku, který se náhle snáší na to poetické náměstíčko a okoření ho vůní hořícího dřeva. Ani se vám nebude chtít domů a zůstane ve vás něco z poezie vánoc i historie města. Ucitíte *genia loci*.

PF 2009